

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Τίτλος Μαθήματος: Ευρωπαϊκή Παιδική Λογοτεχνία

Κωδικός Μαθήματος: ΓΛ0619

Διδάσκουσες: Ελένη Κονταξή, kondax@uth.gr & Τασούλα Τσιλιμένη

Είδος Μαθήματος: Ε

Εξάμηνο: 7ο

Μονάδες ECTS: 5

Περιγραφή του μαθήματος

Το μάθημα αποτελεί βασικό εισαγωγικό μάθημα για την ιστορία, τη θεωρία και την κριτική της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους. Οι απαρχές, η πορεία και οι κυριότεροι σταθμοί της ευρωπαϊκής παιδικής λογοτεχνίας εξετάζονται μέσα από κειμενικούς παράγοντες που διαμόρφωσαν την Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία για Παιδιά και Νέους, εξωκειμενικούς (ιστορικό, πολιτισμικό και κοινωνικό πλαίσιο), τα κύρια χαρακτηριστικά και τη θεματογραφία, τις αλλαγές των εκάστοτε αντιλήψεων για την παιδική ηλικία, την αναγνώριση και την αξιολόγηση των ιδεολογικών προσανατολισμών και των συμβάσεων της παιδικής λογοτεχνίας. Μας απασχολεί, επίσης, το ζήτημα των μεταφράσεων, διασκευών, μεταγραφών και προσαρμογών κειμένων παιδικής λογοτεχνίας, τα κριτήρια επιλογής τού προς μετάφραση έργου, ο ρόλος της «εισαγόμενης» μεταφρασμένης παιδικής λογοτεχνίας στη διαμόρφωση της ελληνικής.

Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

- να γνωρίσουν οι φοιτήτριες και οι φοιτητές την εξέλιξη των λογοτεχνικών ειδών και πώς αυτά ιδιοποιήθηκαν από την παιδική και νεανική λογοτεχνία.
- να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά των καλλιτεχνικών ρευμάτων στα κείμενα της παιδικής και νεανικής λογοτεχνίας,
- να μπορούν να αναγνωρίσουν και να αξιολογήσουν τους ιδεολογικούς προσανατολισμούς και τις συμβάσεις της παιδικής λογοτεχνίας.
- να γνωρίζουν τα σημαντικότερα έργα της ευρωπαϊκής παιδικής κλασικής λογοτεχνίας,
- να αποκτήσουν δεξιότητες ανάγνωσης, σύνθεσης και διασκευής λογοτεχνικών ειδών προσφιλών στην παιδική λογοτεχνία για τη δημιουργική και παιδαγωγική αξιοποίησή τους μέσα στην τάξη και το σχολικό πλαίσιο.
- η σύνδεση από τους φοιτητές/-τριες της εξέλιξης της ευρωπαϊκής παιδικής λογοτεχνίας με την εξέλιξη της ελληνικής και η αναγνώριση και έρευνα των δεσμών τους.

Αξιολόγηση

1. Γραπτές εξετάσεις στο τέλος του εξαμήνου που περιλαμβάνουν:
 - Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής
 - Ερωτήσεις σύντομης απάντησης
 - Ερωτήσεις ανάπτυξης
2. Μελέτη βιβλίου ευρωπαϊκής παιδικής ή εφηβικής λογοτεχνίας
3. Προαιρετική εκπόνηση και παρουσίαση προφορικής εργασίας (ομαδική εργασία)

Διδακτική Μεθοδολογία

Διαλέξεις, μελέτη κειμένων και κριτική ανάλυσή τους

Διδακτέα - εξεταστέα ύλη και βιβλιογραφία του μαθήματος

Ως διδακτέα ύλη του μαθήματος θεωρούνται τα περιεχόμενα των μαθημάτων (διαλέξεις), τα θεωρητικά κείμενα που θα είναι αναρτημένα στην η-τάξη του μαθήματος, επιλεγμένα έργα της ευρωπαϊκής παιδικής λογοτεχνίας, καθώς και τα προτεινόμενα συγγράμματα.

Λέξεις κλειδιά

ευρωπαϊκή παιδική λογοτεχνία, κλασικά έργα της ευρωπαϊκής παιδικής λογοτεχνίας, ιστορία της ευρωπαϊκής παιδικής λογοτεχνίας, μεταφράσεις-διασκευές ευρωπαϊκών παιδικών λογοτεχνημάτων στα ελληνικά

Διάγραμμα περιεχομένων του μαθήματος

1η εβδομάδα

- Η ανακάλυψη της παιδικής ηλικίας και η παιδαγωγική έρευνα στην Ευρώπη. Αναφορά στα έργα και τις αντιλήψεις των John Locke, Fenelon, Jean-Baptiste de la Salle, J.J. Rousseau, J.B. Basedow, Joachim Heinrich Campe, F.J. Bertuch, Pestalozzi, Richard Lovell Edgeworth, Jean Piaget κ.ά.
- Η παιδική λογοτεχνία ως μέρος της αφηγηματικής παράδοσης. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους.
- Ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο χώρο της Ευρώπης που συνέβαλε στην εξέλιξη των γραμματολογικών ειδών της παιδικής λογοτεχνίας.
- Ο «Κανών» στην παιδική λογοτεχνία.

2η εβδομάδα

- Οι απαρχές της Ευρωπαϊκής Παιδικής Λογοτεχνίας. Τα διδακτικά βιβλία [αλφαβητάρια, εγχειρίδια διαπαιδαγώγησης, εγχειρίδια ευγενείας, πανδέκτες, ηθικοπλαστικά έργα μύθοι ζώων, ζωολογικά εγχειρίδια (bestiaires), παραδειγματικές διηγήσεις (exempla) κ.ά.] που χρησιμοποιήθηκαν στην εκπαίδευση και την ψυχαγωγία των παιδιών στην Ευρώπη από τον 7^ο αι. Αναφορά και σχολιασμός από τη διδάσκουσα επιλεκτικά αποσπασμάτων από τα έργα: *De Septenario*, *Δημοκρατικά Αλφαβητάρια (Abecedaires republicains)*, *Εικονογραφημένος Κόσμος (Orbis Sensualium Pictus)* του Commenius, *Επίσημη απόδοση της Βίβλου (King James' Bible, or Authorized Version)*, οι *Μύθοι (Fables)* του La Fontaine, οι *Μύθοι* του Ivan Krylov κ.ά.

3η εβδομάδα

- Τα παραδοσιακά αφηγήματα και τα παραμύθια στην παιδική λογοτεχνία της Ευρώπης: Ιπποτικά μυθιστορήματα, μπαλάντες, ημερολόγια, αλμανάκ, παραμύθια. Αναφορά και σχολιασμός μεταξύ των έργων: οι *Λανσελότοι της λίμνης (Lancelots du Lac)*, *Ο Ρομπέν των Δασών (Robin Hood)*, *Τα Παραμύθια* του Perrault, το *Πενθήμερο* ή το *Παραμύθι των παραμυθιών (Il Pentameron, Lo cunto de li cunti)* του Basile, *Περιπετειώδεις νύχτες (Piacevoli notti)* του Straparole κ.ά.
- Το εθνικό λαϊκό παραμύθι και τα αισθητικά ρεύματα του Sturm und Drang και

Volkgeist. Αναφορά και σχολιασμός από τη διδάσκουσα έργων των αδελφών Jakob και Wilhelm Grimm.

4η εβδομάδα

- Η διεθνοποίηση του παραμυθιού. Αναφορά και σχολιασμός έργων του Hans Kristian Andersen.
- Οι νέοι προσανατολισμοί του παραμυθιού, ξεκινώντας από τον Ρομαντισμό, και το σύγχρονο παραμύθι και το μυθιστόρημα φαντασίας. Αναφορά και σχολιασμός αποσπασμάτων επιλεκτικά από τα έργα: *Στρούβελεπετερ (Struwelpeter)* του Heinrich Hoffmann, *Η Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων (Alice's Adventure in Wonderland)* του Lewis Carroll, *Επιπεδοχώρα (Flatland)* του Edwin Abbot, *Christmas Carroll* του Charles Dickens, *Ο Εγλωιστής Γίγαντας* του Όσκαρ Ουάιλντ, *Πίτερ Παν (Peter Pan)* του Arthur Rackham, *Μαίρη Πόπινς (Mary Poppins)* της P.L. Travers, *Ο βασιλιάς των δαχτυλιδιών (The Lord of the Rings)* του J.R.R. Tolkien, ο *Μικρός Πρίγκηπας (Petit Prince)* του Saint-Exupery, *Harry Potter* της J. Rowling κ.ά.

5η εβδομάδα

- Το σύγχρονο παραμύθι και το μυθιστόρημα φαντασίας (συνέχεια). Αναφορές και σχολιασμός σύγχρονων έργων.
- Το παιχνίδι και η λογοτεχνία: αίνιγμα, παιδικά τραγούδια (nursery rhymes) και ποίηση από τον Ρομαντισμό και εξής. Αναφορά και σχολιασμός των έργων: *The Book of Non-sense (Το Βιβλίο του Παραλόγου)* του Edward Lear, *Το μικρό όμορφο βιβλίο τσέπης (Little Pretty Pocket Book)* του John Newbery, *Οι μελωδίες της μητέρας χήνας (Mother Goose's Melodies)* του Oliver Goldsmith. *Τραγούδια της Αθωότητας (Songs of Innocence)* του William Blake, *Ποιήματα του παιδικού κήπου (Child's Garden of Verses)* του R.L. Stevenson, *Φιτσεμπούτσε (Fitzebutze)* του Γερμανού Richard Dehmel, έμμετρα παραμύθια του Alexandre Pouchkine και ποιήματα του Ν.Α. Nekrasov, *Ανθολογία για παιδιά και νέους (Anthologia para ninos y adolescents)* του Juan Ramon Jimenez, *Τραγούδια για παιδιά (Canciones y roemas para ninos)* του Federico Garcia Lorca, *Φλυαρίες ανάμεσα στον ουρανό και τη γη* του Gianni Rodari, *Οι Κουβέντες (Paroles)* του Jacques Prevert.

6η εβδομάδα

- Το «ιδιοποιημένο» από τους νέους μυθιστόρημα. Το μυθιστόρημα περιπέτειας. Ζητήματα διακειμενικότητας. Αναφορά και σχολιασμός αποσπασμάτων από τα έργα: *Οι περιπέτειες του Τηλεμάχου (Adventures de Telemaque)* του Fenelon, *Δον Κιχώτης (Don Quijote de la Mancha)* του Θερβάντες, *Η ζωή και οι απροσδόκητες περιπέτειες του Ροβινσώνα Κρούσου (The life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe)* του Daniel Dafoe, *Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ (Gulliver's Travels)* του Jonathan Swift, *Το βιβλίο της ζούγκλας* του Rudyard Kipling κ.ά.
- Το ιστορικό μυθιστόρημα. Αναφορά και σχολιασμός των έργων: *Ιβανόης (Ivanhoe)* του Walter Scott, *Ο κόμης Μοντεχρίστος (Le compte de Monte-Cristo)* του Alexander Dumas.

7η εβδομάδα

- Ρεαλισμός στην πεζογραφία. Το ρεαλιστικό μυθιστόρημα: αναφορά στα έργα *Ολιβερ Τουίστ (Oliver Twist)* του Charles Dickens, *Οι Άθλιοι (Les Miserables)* του

Victor Hugo, *Πόλεμος και Ειρήνη* του Lev Tolstoi. Η εμφάνιση του παιδιού-ήρωα στα μυθιστορήματα της νεανικής λογοτεχνίας: αποσπάσματα έργων του Hector Malot.

- Γυναίκες συγγραφείς: ρομαντισμός και ρεαλισμός: *Τζέιν Έιρ (Jane Eyre)* της Charlotte Bronte, *The Secret Garden* της Frances Hodgson Burnett κ.ά.

9η εβδομάδα

- Μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας: επιλογή έργων του Ιουλίου Βερν και Ισαάκ Ασίμωφ.
- Το bildungsroman: Μελέτη χαρακτηριστικών του μυθιστορήματος *Τα χρόνια μαθητείας του Βίλχελμ Μάιστερ (Wilhelm Wanderjahre, oder die Entsagenden)* του Goethe

10η εβδομάδα

- Σύγχρονο παιδικό και εφηβικό κοινωνικό μυθιστόρημα: Εθνική ταυτότητα και πολιτισμικές αλλαγές, πολυπολιτισμικότητα, μετανάστευση, παιδιά χωρίς πατρίδα, παιδιά χωρίς σπίτι και οικογένεια, παιδιά θύματα πολέμου, παιδιά με ειδικές ανάγκες, στερεότυπα, πολιτικά «ανορθόδοξα» και διαφορετικότητα, οι αναπαραστάσεις του Άλλου. Αναφορά και σχολιασμός επιλεγμένων αποσπασμάτων από τα έργα: *Το Ημερολόγιο* της Άννας Φρανκ, *το Αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα (The Boy in the Striped Pajamas)* του John Boyne, *The Upstairs Room* της Johanna Reiss, *Η κλέφτρα των βιβλίων* του Marcus Zusac, *Freedom Train* της Dorothy Sterling, *Monkey Island* της Paula Fox, *Waiting for Mr. Goose* της Laurie Lears κ.ά.

11η εβδομάδα

- Το παιδικό θέατρο και η παντομίμα στην Ευρώπη. Αναφορά και σχολιασμός των έργων: *Εσθήρ* και *Αθαλία* του Ρακίνα, *Θέατρο της εκπαίδευσης* της Stephanie de Glenis, *Βασιλιάς Γμπύ (Ubu-Roi)* του Alfred Jarry, *Πίτερ Παν* του James Barrie, *Το γαλάζιο πουλί (L'oiseau bleu)* του Maurice Maeterlinck κ.ά.
- Μορφές του σύγχρονου παιδικού θεάτρου. Θεατρικό παιχνίδι. Αναφορά σε σύγχρονα παιδικά θεατρικά έργα.

12η εβδομάδα

- Το ζήτημα των μεταφράσεων και των διασκευών έργων της Ευρωπαϊκής Παιδικής Λογοτεχνίας στα ελληνικά: J. D. Wyss's *Swiss Family Robinson*, Carlo Collodi's *Pinocchio*, Felix Salten's *Bambi*, Antoine de Saint-Exupéry's *Little Prince*, Astrid Lindgren's *Pippi Longstocking*, Herta von Gebhardt's *The Girl from Nowhere* κ.ά.

13η εβδομάδα

- Κυπριακή παιδική λογοτεχνία: η γένεση και η εξέλιξή της, οι επιρροές που δέχθηκε, η αυτονόμησή της. Οι κυριότεροι εκπρόσωποι του 20ού αι. Τα παιδικά περιοδικά.

14η εβδομάδα

- Αναστοχασμός, ανακεφαλαίωση

Σημείωση: Ίσως να χρειαστεί να γίνουν μικρές αλλαγές στην παραπάνω σειρά και το περιεχόμενο των μαθημάτων.

Προτεινόμενη Βιβλιογραφία

Α) Υποχρεωτική

- Κονταξή, Ε. & Τσιλιμένη Τ. (2020). *Εισαγωγή στην Παιδική και Εφηβική Λογοτεχνία της Ευρώπης. Έργα και Συγγραφείς*. Εκδόσεις Ροπή.
- Εσκαρπί,, Ντ., (1995). *Η Παιδική και Νεανική Λογοτεχνία στην Ευρώπη*. Μτφρ. Στ. Αθήνη. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Carpenter, H. & Prichard, M. (1984). *The Oxford Companion to children's Literature*. Oxford: University Press.

Β) Προαιρετική

- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (2006). *Τάσεις και εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Οι εκδόσεις των φίλων.
- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (2001). *Ιδεολογία και Παιδική Λογοτεχνία. Έρευνα και θεωρητικές προσεγγίσεις* (τ. Α'). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1991). *Η ελληνική παιδική λογοτεχνία κατά τη μεταπολεμική περίοδο (1945-1958)*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Γαβριηλίδου, Σ. (2013). *Φλυαρία και λακωνικότητα στους τίτλους των βιβλίων για παιδιά. Διαδρομές στην ιστορία της παιδικής λογοτεχνίας μέσα από την ανάγνωση των τίτλων της*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Γαβριηλίδου, Σ. (2008). *Το δύσκολο επάγγελμα του κλασικού ήρωα*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Caradec, Francois (1977). *Histoire de la Littérature Enfantine*. Paris.
- Darton, Harvey F. J. (1974). *Children's books in England*. CUP.
- Denman-West, Margaret (1998). *Children's Literature. A guide to Information Sources*. Libraries Unlimited.
- Escarpit, Denise (1981). *La Littérature d' enfance et de jeunesse en Europe*. Paris.
- Graham. Judith (2000). Creativity and picture books. *Reading 34, Issue 2*: 61–67.
- Grenby, M. O. and Andrea Immel (2009). Eds. *The Cambridge Companion to Children's Literature*. Cambridge; Cambridge University Press.
- Κανατσούλη, Μ. (1997). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press.
- Κατσίκη-Γκίβαλου, Α. (επιμ.), *Παιδική Λογοτεχνία. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα, Καστανιώτης, τ. Α' 1993 και τ. Β' 1994.
- Laats, Ervin (1963). *Παγκόσμιος Ιστορία της Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Σ. Πρωτοπαπά.
- Lerer, Seth (2008). *Children's Literature: A Reader's History, from Aesop to Harry Potter*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nodelman, Perry (2009). *Λέξεις για εικόνες: Η αφηγηματική τέχνη του παιδικού εικονογραφημένου βιβλίου*. Μετφρ. Πέτρος Πανάου, · Επιμ, Τασούλα Τσιλιμένη. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Ο'Sullivan, Emer (2010). *Historical Dictionary of Children's Literature*. Lanham, MD: Scarecrow Press.
- Ο'Sullivan, Emer (2010). *Συγκριτική Παιδική Λογοτεχνία*. Επιστημονική επιμέλεια: Τασούλα Τσιλιμένη. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Πανάου, Π. & Τσιλιμένη, Τ.(2012). Ο Χάνσελ και η Γκρέτελ στην Ελλάδα. Ένα συγκριτικό μωσαϊκό της διασκευής, μετάφρασης και υποδοχής του κλασικού παραμυθιού των Grimm στον ελληνόφωνο χώρο. *Κείμενα 16*.

- Panaou, P. & Tsilimeni, T. (2013). "Do I get to choose?" *European Picturebooks and the Meaning of Identity*. Looking Out and looking In, National Identity in Picturebooks of the New Millennium, Ommundsen M. Oslo: Novus Press. p.p. 133-146.
- Pound, Ezra (1956). *ABC of Reading*. London.
- Propp, Vl. (1991). *Μορφολογία του Παραμυθιού*. Μτφρ. Αρ. Παρίση. Αθήνα.
- Σακελλαρίου, Χάρης (2009). *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας. Ελληνική και Παγκόσμια. Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*. Αθήνα: Νόηση.
- Seelinger Trites, Roberta (1994). Manifold Narratives: Metafiction and Ideology in Picture Books. *Children's Literature in Education* 25, No 4: 225-242.
- Sipe, Lawrence R (1998). How Picture Books Work: A Semiotically Framed Theory of Text-Picture Relationships. *Children's Literature in Education* 29, No 2: 97-108.
- Thomas, Walter & Lalou, Rene (2008). *Ιστορία της Αγγλικής Λογοτεχνίας*. Μτφρ. Βασ. Ρώτας. Αθήνα: Νίκας/Ελληνική Παιδεία.
- Τσιλιμένη, Τασούλα (2011). «Παράφρασις εκ ...» Κείμενα ευρωπαϊών λογοτεχνών στη Διάπλαση των παιδών την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αι. *Κείμενα Παιδικής Λογοτεχνίας* 12.
- Τσιλιμένη, Τ. & Πανάου, Π. (2011). Ο Εννοούμενος Αναγνώστης-Παιδί του Μεταφρασμένου Παιδικού Βιβλίου: Η μετάβαση του εικονογραφημένου παιδικού βιβλίου από τον πολιτισμό πηγή στον πολιτισμό υποδοχής και η αναδόμηση της «παιδικότητας» που εγγράφεται σε αυτό. *Απηλιώτης* [ηλ. έκδοση του Εθνικού Κέντρου Μετάφρασης (ΕΚΕΜΕΛ), Σεπτέμβριος].
- Tsilimeni, T. (2010). The subject of war represented in contemporary illustrated books by European authors. *International Scientific Publication: Educational Alternatives* 8: 221-231 (Part 1).
- Quayle, Eric (1983). *Early Children's Books: A Collector's Guide*. Newton Abbot, Devon: David & Charles.
- Whalley, Joyce Irene (1974). *Cobwebs to Catch Flies: Illustrated Books for the Nursery and Schoolroom, 1700-1900*. London: Elek Books Limited.